

Løgtingsins fíggarnevnd um at seta partapengar í Smyril Line

Á fundi í Løgtingsins fíggarnevnd 7.novembur 2008

Sundstein og Dam – sí, tað var bjarging!

Eg skilji væl teir báðar, sum upp á eina nátt skuldu taka støðu til um man skuldi bjarga bankunum í 1992 – at teir ikki fingi hildið høvdið kalt og fingi hugsað seg um.

Tá tú skalt taka støðu til ein so komplexan og umfangandi spurning, er ilt at síggja hvat annað fer við í fallinum og hvussu komandi 10 ella tjúgu árin fara at vera litað av hesi einu avgerð.

So synd taki eg ikki í teimum, sum skulu taka støðu til málið um at seta 30 ella 60 miljónir í partapengum í Smyril Line.

Eg ivist ikki í, at Løgtingið dugir at skilja millum tey bæði tingini: at bjarga aktivunum hjá einum einstøkum partafelag og so tað at bjarga tjóðini undan hóttafalli.

Hvat er tað, sum stendur upp á spæl? Er tað framtíðin hjá tjóðini? Er tað vinnubygnaðurin allur sum hann er? Fara vit inn í eina kreppu, har tað ikki fer at bera landinum til at bjarga stumpunum við vanliga tøku amboðunum hjá tí almenna – almennum veitingum og øðrum sosialum tiltøkum?

Nei.

Sum sagt – eg skilji væl teir, sum í oktobur 1992 fingi knívin á barkan – men í hesum máli er einki at ivast í.

Í hesum føri er talan um privatar aktørar – partaeigarar, stjórn og fíggingarstovnar – sum vilja bjarga sínum aktivum við at appellera til ótta Løgtingsins um eina fyrigyklaða samfelagsliga katastrofu.

Um 10 ár

Um húsagangurin hjá Smyril Line merkir, at man ikki sleppur við bili til Danmarkar og Íslands í 2009 – er ikki eitt problem, sum Løgtingið fer at taka sær av.

Men hvussu verður støðan um 10 ár, um tað almenna ikki bjargar Norrønu undan húsagangi?

Farmur verður fluttur, tað vita vit, tí her eru góðir pengar at tjena. Men sleppa føroyingar at sigla til Danmarkar? (við bili, væl at merkja!)

Lat okkum siga, at tað vita vit ikki.

Um so er, at eingin kapitalistur fer at síggja tað skilagóða í at sigla føroyingar við bili til Danmarkar og ferðafólk til Íslands – hevur so kapitalisman spælt fallitt, ella er tað bara ein forrætning, sum er vánaligari enn allar aðrar, kapitalisturin kann koma í tankar um? Ella er tað bara tá staðfest, at tað við verandi kostnaðarstøði og verandi tøkni ikki er burðardygt á privatum grundarlag at sigla føroyingar til Danmarkar við bili?

Um so er, at onkur hevur funnið upp á at tjena pengar upp á tann lukrativa eftirspurningin við einum burðardyggu projektið, so er málið loyst, uttan at Løgtingið breyt sítt prinsipp. Ongin fer at gráta um tær 30 ella 60 miljónirnar, men avleiðingarnar av at bróta prinsippið fara at merkjast.

Er nakað prinsipp av týðningi?

Tað er valla nakað prinsipp, at tað almenna ikki setur pengar í fyrirtekur. Tí tað ger tað almenna so ofta. Almennir partapengar sløðast bæði her og har – hví so ikki í Smyril Line?

At seta penga í strategískt týðningarmiklar eindir, sum t.d. granskingarverkætlanir í joint-venture líknandi ætlanum ella nýskapandi virksemin av serligum slag, kann tað almenna gera gjøgnum professionellar privat líknandi grunnar ella sum millumlið millum grundgransking og vinnuliga implementering. Altíð leyst av Løgtinginum og altíð í breiðum útboð til allan marknaðin.

Sjálvt tað er ivasamt, men kortini slett ikki í familju við bjargingina av Smyril Line.

At Løgtingið ikki bjargar feløgum í neyð, sum banka upp á dyrnar, tí teirra egnu partapengar og bankanna lán eru í vanda – tað er eitt prinsipp.

Man signalerar sólarklárt til vinnulívið, at tit kunnu spæla ta kommediu, tykkum lystir, men tit fáa ikki okkum at ivast. Tí um tað eydnast at forskrekkja Løgtingið einaferð, so kann tað eisini eydnast eina aðra ferð.

Tað skapar nemliga eina sokallaðan “moral hazard” atburð: Bæði tær inkompetentu og tær útspekuleraðu leiðslurnar kunnu taka avgerðir um ov mikið váðaligar íløgur og spankulera út í óhaldbær rakstrarævintýr, tí sannlíkindini fyri at verða loftaður, økjast undir hvørjari almennari bjarging, sum hesari.

Prinsippið er til fyri at skapa ein sunnan hugburð í vinnirakstri. Prinsippið er ikki eitt munkalyfti, sum tryggjar atgongd til himmiríki, men ein avgerandi treyt fyri at vinnuraksturinn nógv ár framyvir, fer fram á sunnum grundarlag.

Eitt prinsipp, sum man kann bróta undir stressi – sum Sundstein og Dam – men slett ikki í støðum, sum hesari. Ikki nær námindi.

Aftur og fram er ikki altíð líka langt

At koma higar til, sum vit í dag eru, hevur verið ein tung brekka at ganga. Tað almenna hevur rættuliga miðvíst knæsett eitt prinsipp um, at tað ikki nyttar at banka á dyrnar um at bjarga feløgum.

Pinkusamfeløg eru undir hundradfalt størri trýsti enn onnur størri lond, tí tað eru so nógvir aktivitetir, har bara ein ella heilt fáir operatørar berandi eru. Skal man ikki javnan koma undir trýst, so má signalið vera sólarklárt – vit bjarga ongum!

Tað kundi so væl hent, at aling, uppsjóvarfloti, mjólkurframleiðsla, telesamskipti, trygging, bankar, flogfelag, fraktflutningur og onnur eftir hetta kenna seg styrktan til meira ella minni “moral hazard” atburð.

At talan er um eitt prinsipp, er ikki av tilvild.

Orsøkin er, at ja og nei hava hvør sína vekt.

Hvørt avslag um bjarging hevur samfelagsligar kostnaðir upp á stutt sikt, og hevur bara marginalan týðning fyri at varðveita trúna á Løgtingið.

Men hvør einstøk játtan um bjarging brýtur niður effektina av øllum teimum hundrad ferðunum Løgtingið hevur sýtt fyri bjarging.

Hermann Oskarsson